

ПРОБЛЕМА ФОРМУВАННЯ ПЕДАГОГІЧНОГО ПРОФЕСІОНАЛІЗМУ ВИКЛАДАЧІВ В ІНФОРМАЦІЙНО-ОСВІТНЬОМУ СЕРЕДОВИЩІ ВИЩОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ

Тамара Коваль

Київський національний лінгвістичний університет

Анотація:

У статті розглянуто проблему формування педагогічного професіоналізму викладачів в інформаційно-освітньому середовищі вищого навчального закладу, визначено сутність педагогічного професіоналізму та ІКТ-компетенції викладача, проаналізовано переваги створення інформаційно-освітнього середовища кафедри на базі системи управління навчанням Moodle, запропоновано організаційні форми підвищення рівня педагогічного професіоналізму викладачів вищого навчального закладу.

Ключові слова:

педагогічний професіоналізм; інформаційно-освітнє середовище вищого навчального закладу; інформаційно-комунікаційні технології; ІКТ-компетенція; система управління навчанням Moodle.

Анотация:

Коваль Тамара. Проблема формирования педагогического профессионализма преподавателей в информационно-образовательной среде высшего учебного заведения.

В статье рассмотрена проблема формирования педагогического профессионализма преподавателей в информационно-образовательной среде вуза, определена сущность педагогического профессионализма и ИКТ-компетенции преподавателя, проанализированы преимущества создания информационно-образовательной среды кафедры на базе системы управления обучением Moodle, предложены организационные формы повышения уровня педагогического профессионализма преподавателей вуза.

Ключевые слова:

педагогический профессионализм; информационно-образовательная среда вуза; информационно-коммуникационные технологии; ИКТ-компетенция; система управления обучением Moodle.

Resume:

Koval' Tamara. Problem of formation of teachers' educational professionalism in information-educational environment of the higher education institution.

This paper focuses on the problem of teachers' educational professionalism formation in information-educational environment of the higher education institution, the essence of professionalism and pedagogical ICT competence of teachers is defined, the benefits of the creation of department informational environment on the base of learning management system Moodle are analyzed, organizational forms of educational professionalism of teachers in information-educational environment of higher education institution improvement are proposed.

Key words:

teaching professionalism; information and learning environment of the university; Information and Communication Technologies; ICT competence; learning management system Moodle.

Постановка проблеми. Сьогодні, завдяки збільшенню можливостей інформаційних технологій, стрімко розвивається інформаційне суспільство – епоха змін, інновацій, інтелекту, комунікації та глобального розуму, де управління через використання інформаційних технологій стає відкритим і динамічним.

Новим етапом у побудові інформаційного суспільства стала конвергенція телекомунікаційних мереж та інформаційних технологій, тобто поява інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ), які нині впроваджуються в усі сфери життєдіяльності людини, і зокрема у вищу освіту.

Сьогодні вимагає від вищих навчальних закладів (ВНЗ) не просто висококваліфікованих викладачів, а фахівців, із високим рівнем інтелектуального й духовного розвитку, національно свідомих громадян-патріотів, носіїв нових соціальних і моральних цінностей, тобто справжніх професіоналів.

В. Сухомлинський говорив: «...найдосвідченіший педагог ніколи не повинен спинятися на досягнутому, бо якщо немає руху

вперед, то неминуче починається відставання» [6, с. 74].

Під професіоналізмом тривалий час вчені розуміли достатній для творчого виконання завдань професійної діяльності рівень розвитку професійної культури та самосвідомості особистості [2, с. 40].

Дуже близьким до поняття «професіоналізм» є поняття «компетентність». Втім, професіоналізм – більш широке поняття.

Педагогічний професіоналізм – це здатність викладача навчального закладу творчо мислити та діяти професійно в інформаційно-освітньому середовищі, це синтез компетенцій – продуктивної, предметно-методичної, психологічної, технічної, інформаційно-комунікативно-технологічної (ІКТ), моральної та ін. і особистісних якостей, таких, як доброзичливість, чуйність, урівноваженість, витонченість, толерантність, рефлексія, людяність тощо.

Проблема педагогічного професіоналізму складна й багатоаспектна. Філософія, соціологія, психологія, педагогіка, акмеологія та інші гуманітарні і прикладні науки вивчають різні

сторони його формування. Такий цілісний підхід дослідження проблеми продиктовано потребою вищої школи в педагогах-професіоналах. Отже, формування педагогічного професіоналізму викладача слід розглядати в єдності та взаємозв'язку, а його становлення, розвиток, удосконалення та самовдосконалення, відповідно, у процесі професійної діяльності.

Формулювання цілей статті. Метою статті є розгляд проблеми формування педагогічного професіоналізму викладачів в інформаційно-освітньому середовищі вищого навчального закладу.

Виклад основного матеріалу дослідження. Важливим складником педагогічного професіоналізму є ІКТ-компетенція. Сучасні ІКТ здатні забезпечити передачу знань і доступ до різноманітної навчальної інформації нарівні, а іноді й набагато ефективніше, ніж традиційні. Вони можуть не лише забезпечити активне залучення студентів до навчального процесу, а й дають змогу викладачеві управляти цим процесом. Інтеграція звуку, руху, образу й тексту створює нове, незвичайно багате за своїми можливостями мультимедійне освітнє середовище, з розвитком якого збільшиться і ступінь залучення студентів до процесу навчання.

В Україні програмою інформатизації передбачено розробку технологічного стандарту для вчителів і студентів.

Технологічний стандарт для вчителя: I рівень – початківець; II рівень – активний користувач; III рівень – експерт. Поки що він є не обов'язковим і призначений для підвищення мотивації використання ІКТ.

Початківець (основа ECDL (The European Computer Driving Licence, Європейські комп'ютерні права – провідна світова сертифікація комп'ютерних користувачів) – стандарт для майбутнього вчителя: використання комп'ютера та його периферійних пристроїв; використання комп'ютерних програм; знаходження потрібних даних у мережі Інтернет; використання ІКТ для виконання освітніх завдань навчального предмета; спілкування за допомогою електронної пошти; створення та використання в навчальному процесі методичних матеріалів і дидактичних засобів за допомогою ІКТ (текстового редактора, засобу підготовки презентацій, публікацій); використання мережі Інтернет для вивчення перспективного педагогічного досвіду.

Активний користувач: Початківець + : використання наявних посібників з ІКТ; оприлюднення на наукових семінарах результатів навчальної діяльності, яка базується на використанні ІКТ; участь у міжпредметних навчальних проектах із використанням ІКТ; використання ІКТ на різних етапах уроку; проведення простого статистичного аналізу даних із застосуванням ІКТ; упровадження нових методів оцінювання знань учнів з використанням ІКТ; використання освітніх сайтів для організації та проведення навчального процесу; участь у дистанційних курсах підвищення кваліфікації в Україні.

Експерт: Активний користувач + : аналіз досвіду використання ІКТ; розробка і здійснення міжпредметних навчальних проектів із використанням ІКТ; участь і проведення телекомунікаційних проектів; участь у міжнародних дистанційних курсах підвищення кваліфікації; використання Інтернет для знаходження професійних курсів в освітній галузі; консультування вчителів із питань використання ІКТ у навчальному процесі; проведення семінарів для вчителів із проблем упровадження ІКТ у навчальний процес; розроблення та проведення тренінгових курсів із базових комп'ютерних навичок для своїх колег; обговорення методичних та організаційних питань використання ІКТ із колегами з інших шкіл і країн [2].

Основна мета формування педагогічного професіоналізму полягає у сприянні готовності педагога до використання ІКТ у своїй професійній діяльності протягом усього життя. Компоненти ІКТ (технічний, програмний, методичний, інформаційний) дають можливість визначити систему завдань при плануванні процесу становлення професіоналізму викладача:

— удосконалення й розвиток навичок і вмінь користування комп'ютером, його периферійними пристроями, локальними та глобальними мережами;

— ознайомлення з програмним забезпеченням загального й навчального призначення, інструментальними програмами, системами дистанційного навчання, а також із можливостями використання їх у навчальному процесі;

— ознайомлення з методиками викладання свого предмета з використанням ІКТ й оволодіння ними;

— удосконалення навичок роботи з інформаційними ресурсами, пошуковими системами, сервісами та технологіями мережі Інтернет.

В епоху інтеграції та глобалізації освітнє середовище швидко змінюється. Якщо 10 років тому для ВНЗ украї важливим було створення якомога більшої кількості комп'ютерних класів для навчання та самопідготовки студентів, то сьогодні майже кожен студент має комп'ютер, смартфон чи планшет, під'єднані до мережі Інтернет.

Упровадження ІКТ у навчальний процес ВНЗ змінило діяльність як студентів, так і викладачів, з'явилися нові можливості та нові очікування щодо цих можливостей. Але найголовніше – технології, середовища, програмні засоби та інструментарій, робота з якими підвищує рівень педагогічного професіоналізму викладача ВНЗ. А з розвитком мережі Інтернет викладачі у своїй професійній діяльності почали широко використовувати сервіси мережі Інтернет – електронну пошту, електронні бібліотеки, форуми, чати та інші засоби спілкування/взаємодії; віртуальні класи (Whiteboard, Breakout rooms, спільна робота з додатками, інтерактивне опитування, вебтур, вебінар); освітні сайти, портали, системи порталів та ін.; соціальні Інтернет-сервіси – соціальні мережі, соціальні пошукові системи, блоги, замітки, ВікіВікі, закладки, віртуальні портфоліо, такі, як Mahara тощо; мережеві програмні засоби – мережеві карти знань (mind map); засоби створення презентацій (Microsoft Office PowerPoint, Google Presentations, Prezi.com, SlideRocket, Spresent тощо); системні платформи дистанційного навчання (Moodle, LearningSpace та ін.); додатки GoogleAPs для освітніх закладів (Gmail, YouTube, Talk); хмарні технології та сервіси (Office Web Apps, Google Docs, Google Drive) та ін.

Тому нині для ВНЗ нагальними мають стати завдання оснащення навчального процесу спеціальним програмним забезпеченням, тобто створення відкритого та динамічного інформаційно-освітнього середовища ВНЗ. Проаналізувавши погляди науковців (А. Ахаян, О. Зайцева, І. Захарова, О. Ільченко, В. Красильнікова, Л. Панченко, І. Роберт, Е. Семенюк, О. Соколова та ін.) на поняття інформаційно-освітнього середовища, ми дійшли висновку, що інформаційно-освітнє середовище ВНЗ – це створена й структурно впорядкована система навчання, інтегрований засіб

накопичення й реалізації інноваційного потенціалу навчального закладу, який об'єднує інтелектуальні, навчальні, інформаційні, організаційні й технічні ресурси та сприяє професійному зростанню суб'єктів навчання.

Інформаційно-освітнє середовище з позиції особистісного та професійного зростання учителів, за словами М. Смультсон, можна розглядати як «безперервний континуум ситуацій, розподілених у просторі й часі. Ці ситуації, якщо вони спроектовані й штучно створюються, відповідають континууму технологій, закладеному у проект діяльності управління навчальною діяльністю. Навчальне середовище проектується й створюється так, щоб воно забезпечувало виконання різноманітних навчальних завдань» [5].

Одним з основних аспектів успішного створення інформаційно-освітнього середовища ВНЗ є вибір електронної навчальної платформи.

Важливим компонентом електронного інформаційно-освітнього середовища ВНЗ є програмні засоби управління навчанням, які в науковій літературі мають різні назви – програмно-інструментальні платформи, віртуальні навчальні середовища, системи управління навчанням та ін. Але суть у них одна: вони створені для організації, управління та супроводу тих, хто навчається на відстані.

У період світової фінансової кризи важливим чинником вибору електронної навчальної платформи є її ціна. Тому багато ВНЗ України зупинили свій вибір на безкоштовних навчальних платформах (Acollab, ATutor, COSE, DodeboLMS, Dokeos, ELEDGE, Ganesha, ILIAS, LAMS, LON-CAPA, LRN, Moodle, OLAT, OpenACS, OpenCartable, SAKAI, The Manhattan Virtual Classroom та ін.), серед яких системі Moodle належить особливе місце.

Moodle (Modular Object-Oriented Dynamic Learning Environment) поширюється безкоштовно, як Open Source-проект (ліцензія GNU GPL), що дає можливість копіювати, використовувати та змінювати програмний код [4]. Система Moodle – це модульне об'єктно-орієнтоване динамічне навчальне середовище, система управління курсами (Course Management System), що також відома як система управління навчанням (Learning Management System) або віртуальне навчальне середовище (Virtual Learning Environment), яка призначена для організації та управління навчанням у мережевому середовищі з використанням

Інтернет-технологій. Система Moodle надійна в експлуатації, є простою у використанні та адмініструванні, забезпечує інформацію та її передачу від викладача до студента, здійснює оцінювання навчальних досягнень студентів, сумісна зі стандартним програмним забезпеченням. У своєму базовому складі містить понад двадцять типів ресурсів і програмних засобів.

Система Moodle проектувалася відповідно до реалізації методів колективної діяльності суб'єктів навчання. Простий та ефективний інтерфейс не потребує спеціальних навичок щодо створення електронних навчально-методичних матеріалів. Значна увага приділена безпеці інформації в навчальному середовищі – встановленню паролів, обробці форм даних, збереженню інформації тощо.

Практика свідчить, що набагато кращі результати дає використання підходів, заснованих на філософії навчання, які сам розробник Moodle – Martin Dougiamas сформулював у чотирьох ключових поняттях [7].

1. Конструктивізм. З погляду філософії конструктивізму, нові знання здобуваються шляхом взаємодії людини з навколишнім середовищем, у процесі якої все, що людина чує, бачить, відчуває, – вона зіставляє з тими знаннями, якими володіла до цього. Нові знання закріплюються, якщо людина може їх успішно застосовувати, інтерпретувати в більш широкому контексті. Отже, людині недостатньо просто вміти запам'ятовувати й відтворювати інформацію. Найголовніше – це вміння її інтерпретувати та використовувати у своїй практичній діяльності. Це не означає, що неможливо нічого навчитися, читаючи книгу чи слухаючи лекцію, однак найкращий спосіб учитися – це застосовувати свої знання на практиці. Ще Конфуцій зауважував: «Розкажи мені. І я почую. Покажи мені. І я побачу. Дозволь спробувати зробити. І я навчуся».

2. Конструкціонізм. Із погляду конструкціонізму, навчання є найефективнішим, якщо воно здійснюється через створення учнями того, що сприяє навчанню інших. Це може бути будь-що – від підготовки усної доповіді чи розміщення власної інформації в Інтернеті до створення більш складних артефактів навчального призначення. Наприклад, учень може прочитати певний текст декілька разів, але не запам'ятати його. Однак, якщо він підготує доповідь із метою донести ці знання до інших

учнів, то сам він засвоїть цей матеріал назавжди. Саме тому є сенс у конспектуванні лекції навіть тоді, якщо читати цей конспект не доведеться.

3. Соціальний конструктивізм. Соціальний конструктивізм поширює попередні ідеї на соціальні групи, де члени однієї групи, співпрацюючи, створюють такі ж об'єкти для інших груп, створюючи разом культуру їх спільного використання. Якщо зануритися в цю культуру спільних об'єктів, ми знатимемо, як бути її частиною на всіх рівнях.

4. Пов'язані й окремі. Цю ідею краще розглядати на прикладі мотивації індивідів у рамках дискусії. Поведінка «окремого» полягає в тому, щоб залишатися об'єктивним, близьким до фактів і захищати власну думку за допомогою логіки, шукаючи слабкі місця в аргументації опонентів. Поведінка «пов'язаного» криється в емпатичному підході, що приймає суб'єктивність, намагаючися слухати й ставити питання, щоб зрозуміти погляди іншого. Конструктивна поведінка – це поведінка того, хто намагається поєднати обидва ці підходи і здатен обрати серед них найвідповідніший для кожної конкретної ситуації.

Взагалі у співтоваристві тих, хто навчається, здорова пропорція поведінки пов'язаних є дуже потужним стимулом до навчання не тільки тому, що він зближує людей, а й тому, що спонукає до глибших роздумів й аналізу власних переконань.

Навчальне середовище Moodle проектувалося відповідно до реалізації методів спільної діяльності студентів інтерактивного навчання, формування рефлексивних умінь самонавчання та самоконтролю.

Важливою особливістю Moodle є те, що система створює та зберігає портфоліо кожного студента, який працює у його середовищі. У портфоліо зберігаються всі здані студентом роботи, усі оцінки й коментарі викладача до робіт, усі повідомлення на форумі.

Викладач може створювати й використовувати в рамках середовища Moodle будь-яку систему оцінювання, що прийнята у ВНЗ. Усі оцінки за кожне виконане завдання зберігаються у зведеній відомості. Moodle дає змогу контролювати «відвідуваність», активність студентів, час їх навчальної роботи в мережі. Інтерфейс системи має переклади 70-ма іноземними мовами.

Важливим є і той факт, що 14 травня 2009 р. у Барселоні на щорічному конкурсі «Використання дії високих технологій для

підтримки та підвищення якості навчання» систему Moodle було проголошено найкращою в категорії «Сумісність інновацій», що свідчить про подальший розвиток і вдосконалення цієї системи навчання, а також про перспективність у використанні в закладах освіти [1].

Робота в системі Moodle може здійснюватися в таких режимах: у режимі адміністратора, у якому проходить інсталяція та встановлення параметрів роботи з електронним засобом навчання; у режимі викладача, у якому здійснюється редагування та доповнення електронного засобу навчання новим навчально-методичним матеріалом; у режимі студента, де студенти працюють зі створеним викладачем засобом навчання.

У середовищі Moodle можна працювати як із ресурсами (файл, папка, веб-сторінка, книга, ресурс типу URL, Вікі, база даних), так і з програмними засобами (управління, самонавчання, комунікації та оцінювання навчальних досягнень студентів).

Працюючи в системі Moodle студент прилучається до активної комунікативної діяльності, у процесі якої одержує від викладача консультації, допомогу, пояснення тощо, а від колег-студентів – спільне середовище для виконання проблемних завдань. Основними засобами, що дають змогу суб'єктам навчання спілкуватися між собою, є такі: форум – засіб off-line спілкування, спільний для всіх студентів, розміщений на головній сторінці платформи; електронна пошта; обмін вкладеними файлами з викладачем; чат (chat) – засіб on-line спілкування між викладачами і студентами; обмін особистими повідомленнями.

Розробники можуть створювати додаткові модулі з новою додатковою функціональністю. Стандартно Moodle містить у собі бібліотеку TCPDF, яка дає можливість генерувати зі сторінок PDF документи [4].

До базового ядра Moodle можна встановити додаткові засоби, які можуть бути корисними для викладачів, наприклад, мобільний Moodle – для запису відео- й аудіофайлів у Moodle; Rich media – для створення й перегляду мультимедійних презентацій у форматах flash та HTML5; OOHOO Pop-up Dictionary – засіб, що подвійним кліком по слову відкриває його статтю у веб-словнику або Вікіпедії.

Усі ресурси та програмні засоби системи Moodle можна використовувати як незалежно, наприклад, розробити тести для самонавчання

студентів та розмістити їх у середовищі платформи Moodle, так і об'єднати, створивши електронний посібник чи підручник із дисципліни, складниками якого можуть бути: вхідний тест для оцінювання початого рівня навчальних досягнень студентів; для кожного модуля (теми) теоретичний матеріал, оформлений з використанням мультимедійних та гіпертекстових засобів, зі списком рекомендованих Інтернет-джерел для самостійного опрацювання, планом практичних аудиторних занять та завданнями для самостійної позааудиторної роботи; індивідуальні завдання для студентів (проектні роботи, реферати, доповіді), які розвивають дослідницькі вміння студентів, з орієнтовними темами проектних робіт чи рефератів, вимогами до їх оформлення в електронному вигляді та термінами виконання (при виконанні індивідуальних завдань студенти можуть скористатися електронною поштою чи форумом для одержання пояснень чи допомоги від викладача); тести для самоконтролю навчальних досягнень студентів, зокрема для підготовки до модульної контрольної роботи; глосарій тлумачень основних понять тощо.

На кафедрі інформаційних технологій Київського національного лінгвістичного університету в середовищі Moodle була створена веб-сторінка кафедри (<http://base.knlu.kiev.ua/>). Викладачі кафедри працюють над розробкою електронних навчальних матеріалів у віртуальному середовищі Moodle. Розроблено та розміщено на веб-сторінці кафедри електронні навчально-методичні матеріали для всіх дисциплін, що викладаються на кафедрі.

Для підвищення педагогічного професіоналізму викладачів університету працює постійна школа-семінар «Створення електронних навчально-методичних матеріалів у віртуальному навчальному середовищі Moodle», мета якої – ознайомлення з сучасними ІКТ-технологіями та навчання їх, а також обмін досвідом щодо використання інноваційних підходів до виховання та розвитку особистості у віртуальному навчальному середовищі. Школа проводиться у формі майстер-класів, семінарів, лекцій, дискусій, спрямованих на формування, розвиток і вдосконалення ІКТ-компетенції викладачів, підвищення ефективності їх професійної діяльності у сфері освіти.

Висновки. Отже, якщо раніше недостатній рівень упровадження в навчальний процес ІКТ

можна було пояснити об'єктивними причинами – браком у навчальному закладі комп'ютерів і програмного забезпечення, то сьогодні, коли комп'ютер, ноутбук, планшет чи смартфон є практично в кожного студента, а необхідне програмне забезпечення, таке, як система Moodle, є безкоштовним, – упровадження в навчальний процес ІКТ залежить, звичайно, лише від бажання викладачів ВНЗ використовувати їх у навчальному процесі, а

також від рівня професіоналізму педагогічного персоналу. Тому активна робота викладачів ВНЗ щодо створення електронних навчально-методичних матеріалів у віртуальному середовищі Moodle та проведення семінарів, майстер-класів, лекцій, дискусій із метою підвищення рівня ІКТ-компетенції викладачів є, на наше переконання, дієвими заходами формування в них педагогічного професіоналізму.

Список використаних джерел

1. Васильченко Л.В. Аналіз програмно-інструментальних платформ дистанційної освіти [Електронний ресурс] / Л.В. Васильченко. — Режим доступу: <http://dspace.tnpu.edu.ua/bitstream/123456789/470/1/Vasulchenko.pdf>. — Назва з екрану.
2. Краса педагогічної дії: навч. посіб. для вчителів, аспірантів, студ. серед. та вищих навч. закл. / І.А. Зязюн, Г.М. Сагач. — К.: Укр.-фінс. ін-т менедж. і бізнесу, 1997. — 302 с.
3. Морзе Н.В. Технологічний стандарт для вчителя [Електронний ресурс] / Н.В. Морзе. — Режим доступу: <http://www.slideshare.net/guest665fb/ecdl-3478694>. — Назва з екрану.
4. Основной сайт проекта Moodle [Электронный ресурс]. — Режим доступа: <http://moodle.org/>. — Название с экрана.
5. Смутьсон М.Л. Сучасний учитель у віртуальному освітньому просторі [Електронний ресурс] / М.Л. Смутьсон. — Режим доступу: <http://www.ime.edu-ua.net/em7/content/08smleev.htm>. — Назва з екрану.
6. Сухомлинський В.О. Вибрані твори в 5-ти томах / В.О. Сухомлинський. — К., 1977. — Т.4. — С. 74.
7. Філософія використання Moodle [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://docs.moodle.org/20/en/Philosophy>

Рецензент: Сегеда Н.А. – д.пед.н., професор

Відомості про автора:

Коваль Тамара Іванівна
Київський національний
лінгвістичний університет
вул. Велика Васильківська, 73
м.Київ, 03680, Україна
doi:10.7905/нвмдпу.v0i11.758

Надійшла до редакції: 06.11.2013 р.

Прийнята до друку: 09.12.2013 р.

References

1. Vasil'chenko L. V. *Analysis of program-instrumental platforms of distance education*. Retrieved from <http://dspace.tnpu.edu.ua/bitstream/123456789/470/1/Vasulchenko.pdf> [in Ukrainian].
2. *Beauty of pedagogical*. (1997). In I.A. Zyaziun, G.M. Sagach. Kyiv: Ukrainian-Finnish Institute of Management and Business. [in Ukrainian].
3. Morze N. V. *Technological standard for a teacher*. Retrieved from <http://www.slideshare.net/guest665fb/ecdl-3478694> [in Ukrainian].
4. *Main site of Moodle-projectu*. Retrieved from <http://moodle.org/> [in Russian].
5. Smul'son M. L. *Modern teacher in the virtual educational environment*. Retrieved from <http://www.ime.edu-ua.net/em7/content/08smleev.htm> [in Ukrainian].
6. Sukhomlyns'ky V. O. (1977). *Selected works in 5 vol*. [in Ukrainian].
7. *Philosophy of using Moodle*. Retrieved from <http://docs.moodle.org/20/en/Philosophy> [in Ukrainian].